

Ключевые слова: *программа иммунизации, механизм мониторинга и оценки.*

EUROPEAN VACCINE ACTION PLAN AND UKRAINIAN REALITIES

I.P. Kolesnikova, T.A. Romanenko

Summary. *The article deals with the analysis of opportunities for implementation in Ukraine the targets of the European Vaccine Action Plan. There were also identified problematic aspects in achieving each of the six targets, of which the reduction in vaccination coverage, weaknesses in surveillance, unstable funding of the national immunization program.*

Key words: *immunization program, monitoring and evaluation framework.*

УДК 614.446.33

ЕПІДСИТУАЦІЯ З ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.Ю. Кондратьєв, В.М. Портних

Резюме. *В статті проаналізовані проблеми захворюваності на особливо небезпечні захворювання у Дніпропетровській області.*

Ключові слова: *епідемічна ситуація, епізоотичний процес, природні та антропогенні возниці, Лайм-бореліози, туберкульоз, ВІЛ/СНІД, лептоспіроз, сказ, холера, сибірка, туляремія, акарицидні обробки, дератизаційні заходи.*

Сьома пандемія холери, спалах хвороби, спричиненої вірусом Ебола, постійне виникнення в країнах, з якими підтримуються міжнародні зв'язки, осередків чуми, сибірки, геморагічних гарячок – такі реалії сьогодення.

Одним із пріоритетних напрямів забезпечення епідемічного благополуччя населення Дніпропетровщини – є недопущення розповсюдження особливо небезпечних інфекцій та санітарна охорона території регіону від заносу інфекцій, що мають міжнародне значення. Саме ці інфекції небезпечні своєю високою контагіозністю, вірулентністю та летальністю.

Мета досліджень: проаналізувати проблеми захворюваності на особливо небезпечні захворювання у Дніпропетровській області, заходи щодо їх профілактики.

Матеріали та методи

Епідеміологічне обстеження осередків, статистичний багаторічний аналіз захворюваності на Лайм-бореліози, туберкульоз, ВІЛ/СНІД, лептоспіроз, сказ, холеру, сибірку, туляремію, дані епізоотичних обстежень, мікробіологічних досліджень.

Результати досліджень та їх обговорення

На поширеність особливо небезпечних інфекцій впливає ціла низка чинників, одними з яких є географічне розташування регіону, природно-кліматичні умови, стан захворюваності диких та сільськогосподарських тварин, епізоотична ситуація на суміжних територіях, наявні міжнародні зв'язки та транспортні коридори, міграція населення, а також воєнно-політичні конфлікти.

Дніпропетровська область розташована у лісо-степовій та степовій зонах південно-східної частини України. Межує з Донецькою, Запорізькою, Херсонською, Миколаївською, Кіровоградською, Полтавською та Харківською областями. Територією протікає ріка Дніпро з найбільшими притоками (Оріль, Самара, Мокра Сура, Інгулець) та ще 146 малих і середніх річок загальною довжиною майже 5 тисяч кілометрів. Нараховується близько 1,5 тисячі водойм та ставків площею понад 26 тисяч гектарів, три потужних водосховища. Біля 4-х відсотків території займають ліси.

У структурі промисловості провідне місце належить чорній металургії, машинобудуванню, металообробці, хімічному та трубопрокатному виробництві, що пов'язано з наявністю в області найбагатших запасів корисних копалин. Все це впливає на екологічний стан та здоров'я жителів регіону.

На Дніпропетровщині з початку 90-х років 20-го сторіччя спостерігаються дві взаємозалежні епідемії ВІЛ/СНІДу та туберкульозу. Це найбільш серйозна медико-соціальна проблема, яка несе реальну загрозу національній безпеці країни.

По масштабам захворюваності область протягом ряду років займає провідне місце серед інших регіонів країни. Показники захворюваності у перерахунку на 100 тисяч мешканців у межах 81,2–83,5, при середніх по Україні – 52,4–61,3. Майже 48% серед вперше виявленого туберкульозу належить деструктивним формам.

На окремих територіях: у містах Кривий Ріг, Орджонікідзе, Тернівка, Першотравенськ та сільських районах – Криворізький, Криничанський, Софіївський захворюваність перевищує середні рівні по області в 1,5 рази.

Серед основних чинників, які сприяють епідемічній захворюваності населення, можна виділити:

- стрімкий розвиток епідемії з ВІЛ/СНІДу та, відповідно, збільшення кількості хворих з поєднаними захворюваннями на туберкульоз та СНІД;
- несприятлива екологічна ситуація;
- висока концентрація установ пенітенціарної системи та осіб, які після звільнення залишаються в регіоні.

В останні роки актуальності набувають іксодові кліщові бореліози.

Тенденція до зростання хвороби Лайма спостерігається щороку та найбільш інтенсивно відзначено у поточному році.

На початку двотисячних років, коли захворювання було включено до статистичної звітності, Лайм-бореліозів реєструвалось 6-8 випадків, протягом останніх років – до 80 випадків. Пік захворюваності відмічено у поточному році, за 8 місяців діагноз встановлено 200 особам. Показник захворюваності (9,6 на 100 тис. нас.) перевищив аналогічний минулого року майже в 5 разів, тоді як в Україні зростання відмічається на 76%.

Відповідно проведеного аналізу зростання захворюваності відбувається під впливом змін клімату в сторону потепління, соціальних факторів та екологічних змін в паразитарних системах. Спостерігається поширення ареалу розповсюдження іксодових кліщів з природних біотопів в лісопарки, сквери, садові та дачні ділянки, що впливає на інтенсивність контакту з переносниками.

У результаті в області тільки за останні 5 років ареал природних та антропогенних вогнищ розширився майже на 50% .

Як нестійка в області оцінюється епідемічна ситуація на лептоспіроз.

Рівні захворюваності не перевищують середні показники по Україні. Протягом останніх 10 років щорічно реєструвалось від 6 до 15 випадків. Між тим, наслідки від захворювання надзвичайно небезпечні, летальність стабільно знаходиться на високому рівні.

Тільки за останнє десятиріччя в області померла 21 особа – це майже 17% сукупної кількості захворілих. У минулому році показник летальності перевищив середній по Україні, із 23-х хворих троє померли (13,0%).

Прогноз на найближчі роки несприятливий. Про це свідчить зростання популяції гризунів – основного джерела інфекції, життєдіяльності яких сприяють погодні умови та достатня кормова база. Тільки у минулому році при дослідженні 283 проб польового матеріалу у 16 випадках (5,7%) отримано серопозитивний результат. Як наслідок, захворюваність стрімко зросла, більше, ніж у 3 рази.

Аналогічний підйом реєструвався у 1997 році, що в значній мірі пов'язано з руйнуванням системи дератизаційних заходів та, практично, згоранням робіт по благоустрою водоймищ.

У поточному році жителі нашого регіону зіткнулись з гострою проблемою сказу. За останні 25 років вперше в області зареєстровано 2 випадки гідрофобії у людей.

В одному випадку – молодий чоловік отримав ушкодження від домашньої собаки, яка проти сказу була не щеплена та контактувала з лисицею.

У другому випадку – жінка зазнала нападу невідомою собакою, коли поверталася з дачного господарства. Незважаючи, що за медичною допомогою постраждала звернулася своєчасно, від щеплень категорично відмовилась.

У серпні з діагнозом «каз» у реанімаційне відділення Дніпропетровської міської клінічної лікарні №21 госпіталізована хвора з Донецької області. З анамнезу – укушена невідомим котом, протирабічної інфекції не щеплена.

Усі троє хворих померли на другу – п'яту добу з моменту госпіталізації. Діагнози підтвердженні результатами лабораторних досліджень, проведених вірусологічною лабораторією державного закладу «Український центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України».

Ускладнення епідемічної ситуації безпосередньо пов'язано з епізоотією казу природного типу, яка триває в області, як і в Україні, понад 20 років.

Протягом останніх років основним резервуаром вірусу казу в природі є руда лисиця, яка залучає в епізоотичний процес інших тварин, у тому числі бродячих та домашніх собак та котів. Питома вага вірус-позитивних досліджень, як і самої популяції рудої лисиці, збільшилась у 4 рази.

Відповідно, кількість тварин з лабораторно підтвердженим казом зростає. За останнє десятиріччя захворюваність зросла у 10,5 разів і сумарно становить 905 випадків. Це сприяє наближенню рабічного вірусу до людини.

За останні 5 років питома вага «міського казу» зросла майже в 6 разів та складає 27% проти 5% у 2011 році. Переважно ушкодження постраждалим нанесено собаками та котами, до 20% яких – безпритульні.

Що стосується таких захворювань як бруцельоз, туляремія, холера, сибірка – у нашому регіоні їх можна віднести до «рідкісних».

Захворювання на зазначені інфекції реєструвались біля 20 років тому. Проте, в області є всі передумови для їх виникнення.

На обліку знаходиться більше 200 місць захоронення трупів тварин, які загинули від сибірки. Постійний ризик розмивання худобомогильників, руйнування під час будівельних робіт, позбавлення держсанепідслужби попереджувального санепіднагляду, а також проведення військових дій на Сході країни може привести до нових спалахів інфекції.

Через брак вакцини знижується прошарок захищених осіб, які професійно потребують імунізації проти туляремії. Катастрофічно зменшуються обсяги проведення дератизаційних заходів. Не вирішена проблема існування стихійних ринків. Невтішна епізоотична ситуація в регіонах, суміжних з нашою областю.

Через 2 аеропорти, які функціонують у містах Дніпропетровськ та Кривий Ріг здійснюються міжнародні зв'язки з 20 країнами світу.

Студенти – іноземці (понад 1,5 тисячі осіб), у тому числі з ендемічних країн, які навчаються у наших закладах, військовослужбовці (біля 500 осіб) військових частин регіону, що виконують миротворчу місію в Конго, Ліберії, С'єра-Леоне створюють загрозу завезенню таких захворювань як висококонтagioзні лихоманки, чума, гарячка Ебола та інші.

Висновки

1. Ситуація з багатьох особливо небезпечних інфекцій у Дніпропетровській області нестабільна, динамічна, має тенденцію до ускладнення.

2. З метою утримання під контролем епідемічної ситуації спеціалісти Держсанепідслужби області взаємодіють у комплексі з органами місцевої влади, ветеринарною службою, департаментом охорони здоров'я та іншими службами та відомствами. Проводиться із залученням засобів масової інформації санітарно-просвітницька та роз'яснювальна робота серед населення з питань профілактики інфекційних захворювань.

3. Для кардинального вирішення питання необхідно на державному рівні передбачення фінансування для відповідних заходів: проведення суцільної дератизації, акарицидних обробок території, благоустрою водойм, вирішення питання регулювання безпритульних тварин, забезпечення лікувально-профілактичних закладів вакцинами та інше.

Література

1. Библиотека практического врача, инфекционные болезни, Лептоспироз – Киев, «Здоровье». – 1989. – С. 25–28.
2. Могилевский Б.Ю. Практическая рабиология / Б.Ю. Могилевский. – Херсон: «Приднепровье». – 1997. – 8 с.
3. ДУ «Український науково-дослідний протичумний інститут ім. І.І. Мечнікова МОЗ України», Інформаційне повідомлення «Про поширення небезпечних інфекційних захворювань у світі», м. Одеса. – 2015 р. – № 217.
4. Епідеміологія вірусних інфекцій. Під ред. К.М. Синяка – 2-е вид. – К. : «Здоров'я», 1984. – С. 14–15.

ЭПИДСИТУАЦИЯ ПО ОСОБО ОПАСНЫМ ИНФЕКЦИЯМ НА ТЕРРИТОРИИ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

А.Ю. Кондратьев, В.М. Портных

Резюме. В статье проанализованы проблемы заболеваемости особо опасными заболеваниями в Днепропетровской области.

Ключевые слова: эпидемическая ситуация, эпизоотический процесс, природные и антропогенные очаги, Лайм-боррелиозы, туберкулез, ВИЧ/СПИД, лептоспироз, бешенство, холера, сибирка, туляремия, акарицидные обработки, дератизационные мероприятия.

EPIDEMIC SITUATION ON ESPECIALLY DANGEROUS INFECTIOUS DISEASES IN THE DNIPROPETROVSK REGION

A. Ju. Kondratiev, V.M. Portnykh

Summary. The article analyzes the problems of disease particularly dangerous diseases in the Dnipropetrovsk region.

Key words: epidemic situation, epizootic process, natural and anthropogenic hotbeds, Lyme-borreliosis, tuberculosis, HIV/AIDS, leptospirosis rabies, cholera, anthrax, tularemia, acaricidal treatments, deratization measures.